

Klods Hans

Nr. 2 · Juni 2025

Tema: Fællesskaber

Fællesskabende børnelitteratur

De fleste af os vil gerne være en del af et fællesskab, mærke følelsen af at være med i noget, der er større end os selv. I den forbindelse kan litteraturen noget særligt. Den kan være et spejl, som får os til at føle os mindre alene, og den kan åbne dørene til nogle spændende og inkluderende universer. Derudover er litteraturen noget, vi kan være fælles om – den kan samle os på tværs af generationer, starte samtaler og forene os med andre læsere, hvad enten det er i folkebibliotekernes læseklubber eller på BookTok.

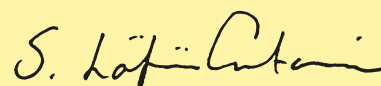
I dette nummer af *Klods Hans* stiller vi skarpt på fællesskaber i og omkring børnelitteraturen. Vi undersøger børnelitteraturens rolle i fællesskabet og spørger til, hvordan man skaber stærke og meningsfulde fællesskaber med bøgerne som omdrejningspunkt?

Bladets signaturartikel "Børnelitteraturens fællesskaber" giver en overflyvning over nogle af de muligheder og udfordringer, der opstår, når vi som voksne initierer børnelitterære fællesskaber. I forlængelse heraf finder du i bladet to artikler, der zoomer ind på to forskellige fællesskabende læseaktiviteter: shared reading og oplæsning. Børnelitterære fællesskaber er ofte tæt knyttet sammen med idéen om *deltagelse*. I artiklen "Deltagerkultur med børn" kaster forskningsleder af Center for Kulturevaluering ved Aarhus Universitet Louise Ejgod Hansen et kritisk blik på deltagelsesbegrebet, og efterspørger, at vi i højere grad præciserer og kvalificerer begrebet, når vi arbejder med børnekulturelle aktiviteter.

Vi bliver også inviteret ind i to konkrete fællesskaber. Det ene hos Talentskolen UNIVERS, hvor unge skrivende og tegnende har samarbejdet om at finde frem til de gode historier. Det andet hos eReolen GO, der med initiativet *LitGaming* viser, hvordan man kan skabe læsegilde ved at udnytte eksisterende interessefællesskaber.

Dette er mit første *Klods Hans*-blad som redaktør, og jeg er meget glad for at være en del af IBBY-fællesskabet med alle jer, der arbejder for og med børnelitteraturen. I den forbindelse vil jeg gerne sende et stort TAK til afgående *Klods Hans*-redaktør Caroline Bruhn-Jensen, der de sidste fem år har gjort en kæmpe indsats med bladet og tilrettelagt en masse spændende og inspirerende indhold. Jeg glæder mig til at videreføre *Klods Hans*-arbejdet og udvikle bladet i samarbejde med den øvrige redaktion. Vi lover at gøre os umage.

Rigtig god læselyst!

Sine Löfström Antonisen
Redaktør

Tema: Fællesskaber

10 titler til temaet
Side 10

Når gaming bliver en bagdør til læsning
Side 16

Klods Hans

Nr. 2 · Juni 2025

- 4 Nyt og noter**
- 5 Mød IBBY Danmarks nye bestyrelse**
- 6 Børnelitteraturens fællesskaber**
Af Janus Neumann
- 10 10 titler til temaet**
Af Sine Löfström Antonisen
- 12 Et skabende fællesskab: Talentskolen UNIVERS**
Af Tea Bendix
- 14 Fem skarpe til Cecilie Ruby Tolstrup om shared reading**
Af Sine Löfström Antonisen
- 16 Når gaming bliver en bagdør til læsning**
Af Niclas Vindberg Bohnsen
- 20 Fra idé til værk: Nour og Nora får en opgave**
Af Tea Bendix
- 22 Deltagerkultur med børn**
Af Louise Ejgod Hansen
- 24 Oplæsning – at give teksten sin stemme**
Af Jens Raahauge
- 26 Hvor går du hen, når du mangler fagligt funderede anmeldelser af ny børne- og ungdomslitteratur?**
Af Maria Louise Bjerrum
- 28 Mit hjerteblod**
Af Sophie Fuglesang

Klods Hans udgives af
Selskabet for Børnelitteratur,
IBBY Danmark

ibbydanmark@gmail.com
www.ibby.dk
facebook.com/ibbydenmark
facebook.com/IBBY.Europe
facebook.com/ibby.international
facebook.com/ibbynordic

Redaktion
Sine Löfström Antonisen (redaktør)
Tea Bendix
Janus Neumann
Grafisk design: Peter Waldorph
Forsideillustration: Bernardo P. Cavalho
Tryk: LaserTryk

Bestyrelse
Christian Bach (forperson og kasserer)
Sophie Fuglesang (næstforperson)

Jesper Toft Fensvig
Nana Baaner Klitgaard
Eva Schelke
Janus Neumann
Johanne Elvers Madsen
Johanne Pasgaard
Maria Louise Bjerrum
Tea Bendix
Fie Sejr Ravn Jensen (suppleant)
Lisa Stolt Rasmussen (suppleant)

Medlemskab (inkl. abonnement)
Private kr. 375,-
Pensionister/studerende kr. 300,-
Institutioner kr. 925,-

iBBY
DANMARK

Selskabet for
Børnelitteratur

Forsiden på dette nummer af *Klods Hans* er lavet af Bernardo P. Cavalho og stammer fra bogen *Ingen kommer forbi!* af Isabel Minhos Martins (Jensen & Dalgaard, 2024).

Referat af generalforsamling

Den 13. marts 2025 blev der afholdt generalforsamling i Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark. Du kan læse referat af generalforsamlingen på ibby.dk.

Retningslinjer for AI

Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark har udarbejdet første bud på et sæt retningslinjer for foreningens brug af AI. Forperson Christian Bach siger følgende om arbejdet med retningslinjerne: "Det kommer næppe bag på nogen, at det er fyldt med dilemmaer at udarbejde denne slags retningslinjer. Og måske især, når man som os er en forening, hvor mange medlemmer lever af at skabe indhold (...) På trods af alle dilemmaerne har vi valgt at forsøge at formulere nogle retningslinjer, vi kan arbejde ud fra – så vi har en fælles forståelse af, hvad vi gør, og ikke mindst: hvad vi ikke gør. (...) Og det er vigtigt for mig at understrege, at det netop er et første forsøg. Disse retningslinjer er ikke endelige – og bliver det nok aldrig. De skal udvikles, udvides og konkretiseres løbende. Og meget gerne i dialog med foreningens medlemmer." Du kan læse retningslinjerne på foreningens hjemmeside.

Fupz og Bregnhøi er nominerede til Hans Christian Andersen Award 2026

Kim Fupz Aakeson og Rasmus Bregnhøi er de danske nominerede til en af de mest prestigefulde priser inden for børne- og ungdomslitteraturen, Hans Christian Andersen Award, som uddeles i 2026 ved IBBYs internationale kongres. Prisen anerkender en livslang præstation og uddeles til en forfatter og en illustrator, hvis samlede værker har ydet et vigtigt og varigt bidrag til børne- og ungdomslitteraturen. Blandt de væsentlige udvælgelseskriterier er forfatterens og illustratorens evne til at se verden fra barnets synsvinkel samt at vække barnets nysgerrighed og fantasi.

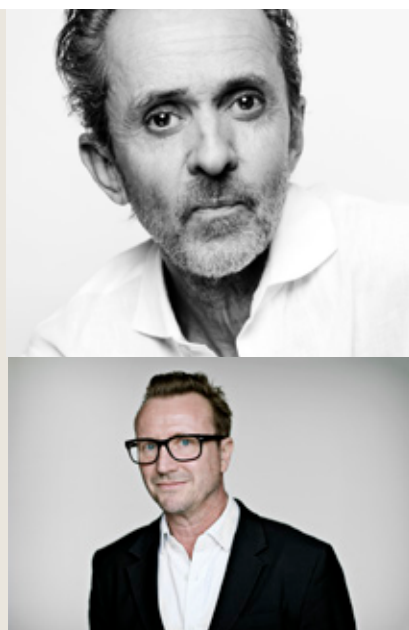

FOTO: SARA GALBIATI / GYLDENDAL MEDIE

FOTO: SIMON KLEIN KRUSSEN

Mød IBBY Danmarks nye bestyrelse

På generalforsamlingen 13. marts 2025 blev der valgt ny bestyrelse i Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark. Her kan du blive lidt klogere på, hvem den nye bestyrelse er. Du kan også læse en mere udfoldet beskrivelse af hvert medlem på ibby.dk/bestyrelsen.

Christian Bach (forperson og kasserer)
Konsulent, oversætter og grafiker. Har de sidste 13 år arbejdet i forlagsbranchen med fokus på litteratur til børn og unge. Valgt til bestyrelsen i 2023.

Sophie Fuglesang (næstforperson)
Cand.mag. i moderne kultur og kulturformidling. Arbejder som børnekulturkonsulent i Gentofte Kommune. Valgt til bestyrelsen i 2023.

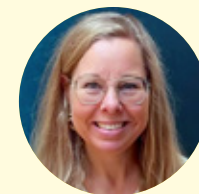

Jesper Toft Fensvig
Driver Børnenes Boghandel i København. Har arbejdet med bøger siden slut 90'erne som

både forlagsredaktør og forlagsdirektør. Valgt til bestyrelsen i 2024.

Nana Baaner Klitgaard
Cand.mag. i dansk og engelsk samt master i børns litteratur og medier. Arbejder som børnebogsredaktør hos Gyldendal. Valgt til bestyrelsen i 2023.

Eva Schelke
Master i børns litteratur og medier. Arbejder som børnebibliotekar og skolekoordinator ved Brøndby Bibliotekerne. Valgt til bestyrelsen i 2025.

Janus Neumann
Uddannet folkeskolelærer

Johanne Elvers Madsen
Uddannet bibliotekar og master i børnelitteratur. Arbejder som børnebibliotekar på Gentofte Hovedbibliotek. Valgt som suppleant i 2023, bestyrelsesmedlem i 2025.

Johanne Pasgaard
Uddannet bibliotekar og master i børne- og ungdomskultur. Arbejder som forretningsudvikler hos DBC Digital. Valgt som suppleant i 2024, bestyrelsesmedlem i 2025.

Maria Louise Bjerrum
Uddannet lærer og master i børnelitteratur. Arbejder som lærer og PLC'er på Frederiksberg samt som faglig konsulent hos Gads

Børnebøger. Valgt til bestyrelsen i 2024.

Tea Bendix
Forfatter, grafisk designer, illustrator og performer. Uddannet fra Designskolen i Kolding, Danmarks Designskole og Forfatterskolen for Børnelitteratur. Valgt til bestyrelsen i 2022.

Fie Sejr Ravn Jensen (suppleant)
Arbejder som redaktør og souschef hos børnebogsforlaget Alvilda. Suppleant siden 2025.

Lisa Stolt Rasmussen (suppleant)
Lektor på pædagoguddannelsen på Københavns Professionshøjskole, hvor hun underviser i aktivitetsfag med udgangspunkt i billedbøger. Suppleant siden 2025.

FÆLLES LÆSES SKABER

Børnelitteraturens

SIGNATUR
ARTIKEL

Det kunne være rart, hvis man entydigt og uden omsvøb kunne fastslå, at børnelitteraturen er fællesskabsdannende, men det ville samtidig være for skråsikkert. For hvilke fællesskaber taler vi om, og hvordan viser vi børnene vejen?

Af Janus Neumann,

lærer, medlem af IBBY's bestyrelse og redaktionen på Klods Hans

B

ørnelitteraturens fællesskaber er ofte initieret af voksne (Henkel, 2024). Det er der ikke noget i vejen med. Det er mere en kendsgerning, vi må tage for givet. Hvad enten vi taler om det samlende i booktalks, forfatterskoler for børn og unge, litteraturfestivaler, oplæsning eller fælleslæsning i skolen, så står der voksne bag. Der er et formål med fællesskabet, ofte pædagogisk, og som voksne vil vi gerne samle børnene om læseoplevelsen for på den måde at præsentere dem for andre bevidstheder, roen ved læsning eller mødet med universer, vi måske selv er fascineret af. Vi vil så gerne give dem læseglæde og læselyst, og vi er så mange, der på alle måder er kvalificeret til at give dem det, så hvorfor er det så vanskeligt at sikre læselysten hos børn og unge?

Den seneste forskning på området viser, at de læsende børn i skolen ikke umiddelbart føler sig som en del af et fællesskab. Faktisk tværtimod. Flere læsende børn giver udtryk for, at de læser mere eller mindre i smug eller bare, når de er alene, fordi de ikke møder opbakning og forståelse for deres læseinteresse fra kammerater (Romme Lund, 2024). De finder heller ikke fælleslæsning i skolen specielt motiverende, fordi de ved, at læsningen er en uundgåelig del af undervisningen, og at langt de fleste af deres klassekammerater kun deltager i læsningen, fordi det er lektie. Det er altså et tvunget fællesskab, som de fleste helst var fri for.

Uden definitivt at afskrive fælleslæsningen i klassen, skal vi enten tænke den anderledes eller søge andre kreative veje, for vi har megen viden om, hvad der virker, når det kommer til formidling af litteratur for børn. Vi ved, hvordan læsning knyttet til det sanselige, til oplevelser og til konkrete steder kan have en positiv virkning på selve læseoplevelsen. Vi kan derved knytte læsningen til vores erfaringsverden og oplevelsesverden, og dermed bliver den et dannende element for den enkelte læser. (Shilhab, 2023).

Oplæsningens samlende fællesskab
I artiklen "Læs for oplevelsens og

fællesskabets skyld" fra 2018 skriver Kenneth Jacobsen Boye om den fællesskabsdannende oplæsning i en 0.-klasse. Oplæsninger for børn i børnehaver og i de mindre klasser er ikke usædvanligt, men der er to tendenser, som vi bør være opmærksomme på, hvis vi fortsat vil fremme det fællesskab, som oplæsningen utvivlsomt kan være en trædesten for:

For det første har der længe været en tendens til, at mange lærere vælger oplæsningen fra efterhånden, som eleverne bliver ældre. Det til trods for en åbenlys litteraturpædagogisk fordel i at læse tekster op for eleverne. Også de allerstørste. Vi ser i øvrigt den samme tendens i hjemmene, hvor mange forældre kun læser op for deres børn, mens børnene er små. Herefter toner oplæsningen i baggrunden for andre aktiviteter.

For det andet ved vi, at de større bogsamlinger ude i daginstitutionerne er relativt fraværende, hvilket selvfølgelig ikke skaber de bedste vilkår for oplæsning, så der er afgjort fortsatte indsatsområder, som kan fremme det fælles oplæsning, som Jacobsen Boye peger på.

Særligt hæfter han sig ved det, at børnene gennem oplæsningen møder karakterer, som de hver især kan relatere til i større eller mindre grad. Det ligger i selve læsningen,

Gennem møderne med andre mennesker og bevidstheder i litteraturen, bliver børnene ideelt set bedre til at forstå hinanden, og det fællesskab, de hver især både er skabt af og dynamiske medskabere af.

at børnene efterfølgende leger med teksten gennem dialog og fantasi, dialogisk læsning, og i legen findes fantasien og fællesskabet. Alle har et fælles udgangspunkt at gå ud fra. De har en fælles oplevelse, hvorved vi kan knytte direkte an til de oplevelsesbaserede litteraturtilgange, som har deres daglige gang ude på skolerne. Det er den oplæste historie, der skaber legen, og ubevist bevæger børnene sig muligvis længere og længere væk fra udgangspunktet, men de har fået et fælles ståsted, som de kan vende tilbage til om nødvendigt.

Desuden peger Jakobsen Boye ind i transaktionsteoretisk inspirerede litteraturpædagogikker fra blandt andre Klaus P. Mortensen, der skriver om den dannende selvfordobling og de erkendelser, der opstår i mødet med andre bevidstheder gennem arbejdet med litteratur.

Den i nærværende sammenhæng meget brugbare konklusion er, at gennem møderne med andre mennesker og bevidstheder i litteraturen, bliver børnene ideelt set bedre til at forstå hinanden, og det fællesskab, de hver især både er skabt af og dynamiske medskabere af. Børnene lærer, at i fællesskabet møder man også forskellene, der gør det ud for forskellige menneskelige vilkår. Et af flere grundvilkår for forståelsen af

og deltagelse i fællesskaber.

Dermed er en af vejene til fællesskab med afsæt i børnelitteraturen hurtigt defineret, men der også andre muligheder, hvis vi ser nærmere på samskabelsesbegrebet, der i de senere år har vundet indpas, hvor børnelitteraturen ikke bare læses i fællesskab, men også skabes i fællesskab.

Det meningsgibende fælles tredje

Samskabelsen som begreb er omfattet de dilemmaer om voksensdefinition som beskrevet ovenfor, men med den stiltiende accept af denne præmis, skal vi se på mulighederne i mange fællesskaber, der er opstået i de talrige initiativer på landsplan, hvor børn og voksne skaber børnelitteraturen sammen.

For en god ordens skyld skal det siges, at flere af disse initiativer bliver og er blevet forskningsmæssigt belyst. På de forskellige kurser og skoler er det voksne forfattere og illustratører, der lærer børn og unge, hvordan historier og litteratur bliver til. Vi ved fra forskningsprojekter (Heger, 2024), at børnene finder stor inspiration ved at være omgivet af voksne, som har erfaringen med skriveprocesser og det at omsætte tanker til ord. Alene det faktum, at undervisningen ikke er bundet op på mål eller indebærer karakterer

gør en helt signifikant forskel. Man bliver ikke bedømt. Man udvikler sig sammen med andre i fællesskab, der er baseret på kreativ tankegang og iderigdom. Det er processen, der er vigtig. Ikke resultatet.

“(…) samskabelse drejer sig om åbne, kollektive og skabende processer, der har mening og betydning for dem, der deltager”. (Qvist Henkel efter Ann- Merete Iversen, 2024).

Derved er vi fremme ved en helt central pointe, når vi taler om at danne, søge og skabe fællesskaber i almindelighed: Det handler om det meningsgivende. Vi søger de fællesskaber, der giver mening for os. De børn og unge, der opsøger forfatterskolerne, har typisk selv valgt det, muligvis på opfordring, men ikke desto mindre er kurserne selvvalgte, for de ligger uden for gængs skoletid.

Det samme gælder de børn, der finder mening i at opsøge folke- eller skolebiblioteker eller finder sammen i andre læsefællesskaber via sociale medier efter endt undervisning. Det skal give mening.

Fritidens læsende fællesskab

Der er blevet peget meget på danske børns manglende læselyst, men det er også belyst, at der findes børn derude, som finder glæde og ikke mindst fællesskab

omkring litteratur. Også uden voksenindblanding. En af de største motivationsfaktorer for børns læsning er, at de selv får lov at finde bøgerne ude på bibliotekerne. Rundt omkring i landet har flere biblioteker forsøgt at inddrage børnene i selve børnebibliotekets indretning for herigennem at motivere børnene til at fremtidige biblioteksbesøg.

Nogle børn foretrækker at læse alene, men andre finder sammen i læsefællesskaber via sociale medier, hvor man giver hinanden ideer til læsning, anmelder bøger eller læser sammen via Facetime. Det være sig både højt- og stillelæsning i digitalt fællesskab.

Hvorvidt det er selve læseoplevelsen eller bare det hyggelige fællesskab, der er udslagsgivende, er for mig at se ikke relevant. Hovedsagen er, at disse børn og unge finder sammen om det fordybende i læsningen.

Ideelt set skal lysten og motivationen til læsning og læsende fællesskaber komme fra børnene selv, men der er som her flygtig belyst mange måder, hvor vi som voksne kan anspore til de meningsgivende fællesskaber. Der skal være synlige voksne med viden om litteratur til stede, og de skal vise børnene vejen til litteraturen, og noget kunne tyde på, at nogle unge læsere rent faktisk finder vejen til læsningen og fællesskabet.

LIT ERATUR

Boye, Kenneth Jakobsen, læs op for oplevelsen og fællesskabets skyld, Alinea, 2018

Heger, Stine, Børn vil gerne skrive sammen med voksne forbilleder, tidsskriftet DANSK, nr. 2, Det skrivende barn, 2024, Dansk lærerforening.

Henkel, Quist Ayoe, Samskabelse mellem børn og voksne, fra Alliancer, Børn, voksne, litteratur og medier, Hans Reitzels Forlag, 2024

Neumann, Janus, Læseoplevelser i huler og himmelsege, tidsskriftet DANSK, nr. 3, Det læsende barn, 2024, Dansk lærerforening, 2024.

Raahauge, Jens, At læse sammen i fritiden, tidsskriftet DANSK, nr. 3, Det læsende barn, 2024, Dansk lærerforening, 2024.

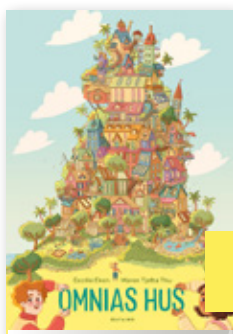
Romme Lund, Henriette, Lystlæsere findes, tidsskriftet DANSK, nr. 3, Det læsende barn, 2024, Dansk lærerforening.

Shilhab, Theresa, Naturdigte, Lærervejledning, Dansk lærerforenings Forlag, 2023

10 TITLER TIL TEMAET

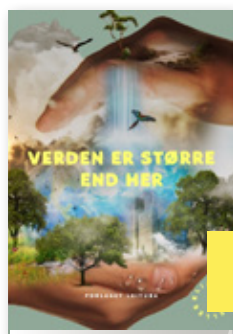
Fællesskaber kommer i mange former. Der er de helt nære fællesskaber i familien eller skoleklassen. Og det store globale fællesskab. Der er de rummelige og sjove fællesskaber, og så er der de fællesskaber, det er svært at blive en del af eller føle sig til rette i. Børnelitteraturen favner dem alle sammen. Her er 10 titler, der på hver deres måde er med til at belyse og sætte ord og billeder på alt det dejlige og besværlige ved at være fælles.

Af *Sine Löfström Antonisen*, redaktør

1

Omnias hus af Cecilie Eken og Maren Tjeltha (Gutkind, 2022)
Omnia lukker døren op for 10 forskellige børn. Thor er vred, Ida ønsker sig en ven og Aksel Emil er i sorg. Men i Omnias hus er der plads til dem alle. Bogen er skrevet på vers og sætter poetisk og legesygt ord på fællesskab og rummelighed på tværs af forskelligheder.

2

Verden er større end her (Leitura, 2022)
Novellesamlingen sætter fokus på klimabevidsthed og FNs' 17 verdensmål. Der er magisk realisme om plastik i havene og fortællinger om fattigdom og klimaflygtninge. Bogen lægger op til samtaler om, hvad det vil sige at være medborger i det globale fællesskab.

3

Her er alle andre af Mimi Åkesson og Linda Bondestam (ill.), oversat af Camilla Schierbeck (Carlsen, 2023)
I denne billedbog møder vi alle dem, der har søskende, og dem, der har noget andet. Dem, der har briller, og dem, der har brug for briller. Dem, der ser frem til weekenden, og dem, der bare gerne vil have den overstået. Og så er der alle dem, der drømmer... Alle tilhører en gruppe – også dem, der står uden for gruppen!

4

De sorte hullers klub af Lise Villadsen (Gutkind, 2024)
Max er ensom. Men hans mor tilbyder ham et kørekort, hvis han melder sig ind i en gruppe for ensomme unge. De andre i gruppen er lidt nogle tabere, hvis du spørger Max. Men så kommer Sylvia. Hun venter på at få et nyt hjerte. Og måske bliver det hele faktisk lidt nemmere at være i, når man er sammen om det.

5

Alle tæller med af Kristin Roskifte, oversat af Flemming Møldrup (ABC Forlag, 2019)
Bogens sider er befolket af alle mulige slags mennesker. Femoghalvfjerds personer løber maraton, én har vundet i lotto. Sytten er på skadestuen, fire af dem er bange. Alle tæller med – både bogstaveligt og i overført betydning. Også læseren!

6

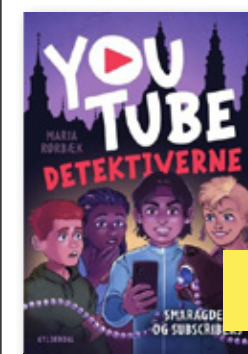
Team Vildmark af Mette Vedsø og Sofie Louise Dam (Høst & Søn 2024)
Bosse er venner med Rigmor og Rio. Til Rios fødselsdag siger Rigmor noget grimt om Rios bror, der går på specialskole. Og Rios mor bliver sur. Næste dag

starter rygterne i skolen. Historien bliver vildere og vildere, og til sidst må både Rigmor og Rio flytte skole. Var det gået anderledes, hvis Bosse havde sagt noget lidt tidligere?

7

Det hus Jack (og Melissa) byggede af Kim Fupz Aakeson og Lilian Brøgger (Gyldendal, 2017)
Alt er øde, og de voksne er væk. Jack har en hammer. Melissa har en sav. "Vi burde bygge noget", siger Melissa, "et hus". Jack kan godt lide, at Melissa siger "vi", og når man er sammen om det, går det hele lidt nemmere.

8

YouTube-detektiverne – smaragder og subscribers af Maria Rørbæk (Gyldendal, 2024)

Malik, Elly, Miller og Signe kommer i lejrskolegruppe sammen og skal lave videoer om nogle gamle smykker på Sydkøbing Slot. Ingen er synderligt begejstrede for den konstellation, men pludselig bliver smykkerne stjålet. Gruppen må opklare den mystiske sag, og så er gruppearbejdet måske ikke så tosset alligevel.

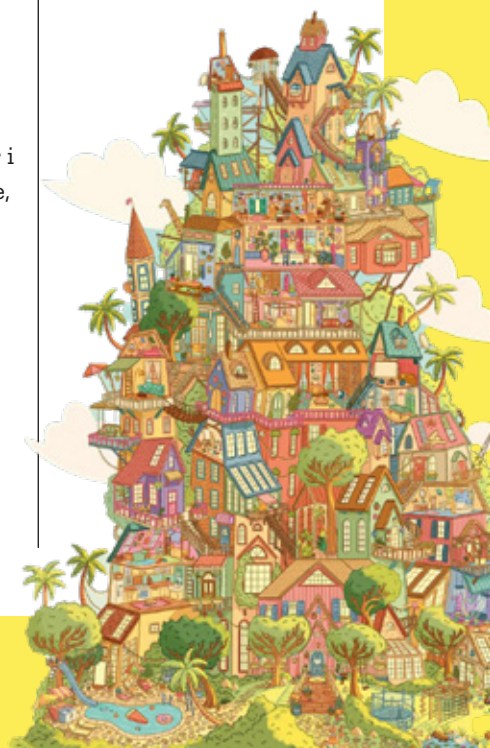
9

Ingen kommer forbi! af Isabel Minhos Martins og Bernardo P. Cavalhos (ill.), oversat af Marianne Eskebæk Larsen og Mariana Viegas (Jensen & Dalgaard, 2024)
En sur general har storhedsvanvid og befaler, at alle højresider i bogen skal holdes blanke, så der er plads til, at han kan gå og komme, som det passer ham. Ingen andre kommer forbi. Lige indtil den soldat, der holder vagt, går imod generalens ordre og gør plads til folket. En fin billedbog om civil ulydighed og demokrati.

10

Min familie – gode historier om mange slags familier af Charlotte Pardi, Kim Fupz Aakeson, Rebecca Bach-Lauritsen m.fl. (Gyldendal, 2023)
Denne bog handler om det helt nære fællesskab: familien. Den rummer regnbuefamilien, kernefamilien, skilsmissebarnet, bonusmoren og den enlige forælder. Otte små historier tager os igennem en masse forskellige måder at være familie på.

Et skabende fællesskab

Talentskolen UNIVERS

Hvad sker der, når man sætter dygtige unge forfatterelever og illustratorelever i samme rum for at skabe fortællinger, hvor tekst og billede arbejder sammen, modsiger hinanden eller fortæller to sider af samme sag? Det eksperiment har unge i Aarhus kunnet være en del af fra 2021 til 2025.

Af Tea Bendix, illustrator

På Talentskolen UNIVERS er det lykkedes at skabe et eksperimenterende rum og en sammensmeltning af to elevgrupper; den ene halvdel tegnede og den anden halvdel skrivende, alle med enorm lyst til at udvikle sig og mod på at samarbejde.

Underviser på skolen, Gunvor Ganer Krejberg, fortæller her om idéen med at lave en kombineret tegne- og skriveskole:

”Vi har gennem alle årene arbejdet bevidst med to medier på samme tid, således at man kan lave øvelser, hvor idéer bliver givet videre fra en skrivende til en illustrerende elev, eller omvendt. Hvad sker der for eksempel, hvis teksten kommer først? Eller hvilke muligheder opstår, hvis de, der illustrerer, skaber en karakter og giver den til det andet hold, som skriver om den? Vi har ladet de to hold bytte håndværk

eller projekter. For eksempel har vi arbejdet aktivt med negationer, lavet forsøg med at putte noget ind i teksten, der ikke er der, og få det til at stå rigtig stærkt.”

En anden central del af arbejdet på UNIVERS handler om at facilitere det gode samarbejde mellem forfatter og illustrator, der går sammen om at skabe frugtbare idéer:

”Vores fokus med skolen har været det gode samarbejde, og – vigtigst af alt – på processen fremfor produktet. For netop sådan udvikler man sig bedst. Eleverne har eksperimenteret og udforsket. Sukket og grinet. Nogle elever har fået et enkelt år på holdet, andre har søgt ind ad flere omgange – men alle er gået til opgaven med krum hals. De har afprøvet alverdens nyopfundne tegne- og skriveskole. De har haft spændende besøg af professionelle forfattere og illustratører, der har

fortalt om, hvordan de arbejder i deres professionelle virke. Og de har været på tur,” fortæller Gunvor Ganer Krejberg.

Muligheder i fællesskabet

Eleverne på UNIVERS er glade for skolen og de muligheder, det tværmediale samarbejde giver:

”Jeg sidder tit og skriver, mens min makker tegner. Det er sjovt at se teksterne få farve lige med det samme og at se tolkninger af min tekst. Vi diskuterer sammen, hvordan vi vil løse teksten, om vi kan arbejde med teksterne og illustrationer samtidig, eller om det er noget andet, vi skal gøre,” siger Signe, som er skrivende elev.

”Nogle gange skriver jeg til en tegning og afhængig af, hvordan stilen er, skriver jeg det samme eller det modsatte. For eksempel fik jeg en tegning af Mai (jeg vidste ikke, at

det var hende), som forestillede en stille scene: en gård med en teddybjørn og sommerstemning. Den scene skrev jeg om til det modsatte: en crime scene. På tegningen var der en pose, hvorpå der stod ”Tørfoder til Mischa”. Det blev til den måde, jeg skaffede mig af med et lig på i historien. Sådan kan man forvandle ting fuldstændigt. Og Mai reagerede positivt”.

For Frida, som er illustratorelev, er denne dynamik lærerig:

”Det er faktisk spændende, for der har aldrig været andet end min tegning. Det er godt at få lidt modspil. Jeg lærer lidt af begge dele. Jeg bliver aldrig god til at skrive, som dem, der rigtig kan det, men noget kan jeg lære, og lidt bedre bliver jeg.

Ida, som også er elev, tilføjer: ”Det at gå på skolen giver et indblik i andre skrivemåder, andre stemmer og teksttyper. Jeg opdager

nyt. Jeg synes, det er så spændende at finde ud af, hvordan andre tænker. Har folk allerede en stil? Det er spændende at høre andres tekster, helt rå og ærligt – det ufærdige er interessant! Alt det, man ellers ikke får mulighed for at høre.”

Feedback og samtale

Når det kommer til kritik og feedback har Gunvor Ganer Krejberg et særligt dogme:

”På skriveskolen har jeg det dogme, at vi ikke skal rose hinanden i vores feedback, fordi eleverne ofte er børn, der netop er på skolen, fordi de har fået meget ros for det, de skrev.”

Til gengæld mener Gunvor Ganer Krejberg, at samarbejdet mellem illustrator og forfatter i sig selv er vigtig feedback:

”Den samtale, der foregår mellem de to, bygger på, at man lægger sin tekst ud med den viden, at der skal

”
Det er spændende at høre andres tekster, helt rå og ærligt – det ufærdige er interessant! Alt det, man ellers ikke får mulighed for at høre.
Ida, elev på UNIVERS

**CECILIE RUBY
TOLSTRUP**

er lektor i dansk og engelsk på Silkeborg Gymnasium og master i udviklingsledelse og læreprocesser. Hun har skrevet om shared reading-metoden i bøgerne KLIMA-DrØMMEKRAFT, Dansk i tiden, Litteraturportalen og Biblioteksdidaktik og har siden 2012 uddannet læsegruppetledere i hold på seks-otte personer.

Kontakt: cecilie@kursuscenterbrigsted.dk

Fem skarpe til Cecilie Ruby Tolstrup om shared reading

Af Sine Løfstrøm Antonisen, redaktør

1 Hvad er shared reading?

Shared reading (fælles læsning) er en metode udviklet af ph.d. og grundlægger af The Reader Organisation Jane Davies, hvor man i mindre grupper faciliteret af en læsegruppetleder oplever teksten sammen i oplæsning og dialog. Shared reading er en mundtlig aktivitet, og vi arbejder med skønlitteratur, som har fortolkningsrum.

2 Hvad er det særlige ved shared reading som læsemetode?

Shared reading som læsemetode har fokus på børnenes oplevelse af litteraturen. Det er børnenes møde med teksten og deres oplevelse i mødet mellem litteraturens fortællinger, barnets egen fortælling og dialogen med de andre børn, der er i fokus. Her er ingen rigtige og forkerte svar,

netop fordi der ikke er tale om en skol'sk tilgang eller analyse. Det enkelte barns oplevelse og erfaringer er barnet selv ekspert i.

3 Hvad kendetegner en god læsegruppetleder?

En god læsegruppetleder er for det første en ansvarlig voksen, der har erfaring med oplæsning, at facilitere gruppesamtaler (ikke forelæse, undervise eller

”

Børnene oplever at blive lyttet til, at blive taget alvorligt og at turde tage ordet og indgå i en dialog med andre børn, hvor de også selv skal være aktivt lyttende. Alt sammen kompetencer, som kommer ethvert fællesskab (og barn) til gode.

docere), og som har kendskab til kvalitetslitteratur skrevet til målgruppen (børnene). Det kan fx være biblioteksformidlere, lærere eller frivillige med interesse for skønlitterær børnelitteratur.

En god læsegruppetleder er oprigtigt nysgerrig og har lyst til at træde ind i børnenes fortællinger, forstår at facilitere den samtale, der skal foregå blandt børnene med afsæt i børnenes umiddelbare oplevelse af litteraturen. Det kræver, at man som læsegruppetleder evner at trække sig tilbage, når samtalen glider, at man kan træde ind og facilitere, når den ikke gør, og at man har mod på at være i en uforudsigelig situation og følge børnene uden at ville styre (der er forskel på at facilitere og styre). Derudover skal man have lyst til at arbejde med sin egen oplæsning, at vælge og forberede tekster, arbejde med sin spørgeteknik, facilitering m.v. Det lyder måske enkelt, men det er absolut ikke let.

4 Er der nogle særlige litteraturformer eller temaer, som egner sig godt til shared reading?

Velegnede shared reading-tekster er som udgangspunkt skønlitteratur og kvalitetslitteratur, der tilbyder tolkningsrum, som man kan gå på opdagelse i og udforske sammen med børnene. Derudover tilbyder kvalitetslitteratur et velskrevet sprog, som man også kan tale om og lege med som del af shared reading-sessionen. Sidst, men ikke mindst: Kvalitetslitteratur tør udfolde eksistentielle temaer, som alle børn til alle tider må forholde sig til. Det kan være alt fra kærlighed over venskaber og familie til jalousi, ensomhed og tab.

Derudover er der nogle praktiske forhold, der gør, at nogle tekster egner sig bedre end andre fx tekstens længde. Alle skønlitterære genrer kan fungere: noveller eller andre korte fortællinger, digte/sangtekster, romanuddrag m.v. Fordi temaerne handler om livet på godt og ondt, og fordi børnene bringer deres egne oplevelser og erfaringer i spil, er det vigtigt, at læsegruppetlederen er en ansvarlig og empatisk voksen, der kan hjælpe gruppen med at dele uden at overdele og altid med udgangs-

punkt i det fælles tredje, nemlig litteraturen.

5 Oplever du, at shared reading styrker de deltagende børn og unges oplevelse af fællesskab og at shared reading kan bidrage positivt socialt?

Ja, helt klart. Jeg har fx arbejdet med shared reading i grupper af sårbare unge, der i en periode er tynget af ensomhed eller milde former for angst eller depression. Læsegruppetlederen skal evne at skabe et trygt rum, hvor barnet netop kan opleve et fællesskab og et frirum fra en hverdag, der kan være svær at være i.

Derudover har jeg anvendt shared reading i klassefællesskaber eller andre fællesskaber for børn og unge, som bare har lyst til at være sammen og have en dejlig oplevelse sammen. Børnene oplever at blive lyttet til, at blive taget alvorligt og at turde tage ordet og indgå i en dialog med andre børn, hvor de også selv skal være aktivt lyttende. Alt sammen kompetencer, som kommer ethvert fællesskab (og barn) til gode.

Når gaming bliver en bagdør til læsning

Hvordan formidler man litteratur til børn, der aldrig selv ville opsøge den? Det spørgsmål ligger til grund for projektet *LitGaming*, som forener to tilsyneladende adskilte verdener: gaming og litteratur.

Af Niclas Vindberg Bohnsen, redaktør på eReolen GO

FOTO: LITGAMING

FOTO: LITGAMING

I en videoserie på YouTube ser vi tre drenge og den populære youtuber Lasse Vestergaard spille fem forskellige computerspil og diskutere en bog, der tematisk spejler spillets fortælling. Resultatet er en form for digital bogklub, forklædt som gamerklub – og omvendt.

Det lyder måske som en kreativ gimmick, men bag projektet gemmer sig en strategi for litteraturformidling, der bygger på fællesskaber – både de eksisterende og dem, vi kan skabe. Og netop fællesskabet – i og omkring litteraturen – er en nøgle til at forstå både formålet med og potentialet i *LitGaming*.

Fra interessefællesskab til læsefællesskab

Gaming er i dag et af de stærkeste interessefællesskaber blandt børn og unge. Her dannes venskaber, samtaler opstår, og identitet formes. Med *LitGaming* er ideen at bruge

dette eksisterende fællesskab som indgang til et andet: litteraturens. Det handler ikke om at konkurrere med gaming, men om at finde resonanspunkter og bygge bro.

LitGaming er et af de mest populære videoformater på eReolen GOs egne platforme med flere tusinde timers visningstid. Over 85% af seriens visninger på YouTube kommer fra gamingrelaterede søgeord – ikke litteraturrelaterede – og vi oplevede en tidobling i udlån på de formidlede bøger på eReolen GO i månederne efter publiceringen. Alt dette indikerer, at projektet fanger en målgruppe, der normalt ikke lader sig lokke af klassisk litteraturformidling, og at fællesskabet omkring gaming faktisk kan føre til læsning.

Det delte læsestof og det delte rum

Fællesskaber om litteratur er ikke noget nyt. Men i en digital samtid, hvor fællesskaber i mange tilfælde har flyttet sig fra det fysiske til det

digitale, har vi også brug for nye måder at opleve litteratur som noget fælles.

LitGaming tilbyder netop et del rum: et gaming-univers, hvor børn kan se, hvordan jævnaldrende taler om bøger, mens de spiller. Det spejler ikke blot deres interesser, men også deres sprog og måde at være sammen på. Og ved at lade litteraturen indgå i et eksisterende, digitalt fællesskab, flyttes læsningen ud af den private sfære og ind i et fælles, genkendeligt rum.

Facilitering af litterære fællesskaber er heller ikke nyt, bibliotekarer og lærere har mestret det i årevis. Men når børn ubesværet følger fortællinger på tværs af medier, må vi samtidig være åbne over for at udvide vores forståelse af, hvor og hvordan fællesskab omkring litteratur kan opstå og leve.

Eva Schelke, børnebibliotekar i Brøndby, mærker hvordan tværmedialitet ikke udvander fortæl-

LitGaming er et eksempel på en ny form for litteraturformidling, hvor målet ikke blot er at få børn til at læse, men at få dem til at opleve litteraturen som noget, der hører til i deres fællesskaber. Ikke som en pligt, men som en mulighed.

lingen for børnene – tværtimod: "I læseklubberne oplever vi i høj grad, at børnene er tiltrukket af stærke universer på tværs af medier – de elsker at læse bøgerne, se filmene eller serien og spille spillene. De giver udtryk for, at de klarer sig bedre, når de spiller onlinespil baseret på bøger, de har læst – og at det tilfører værdi både til læsningen og de interesser, læsningen taler ind i." Hun peger samtidig på vigtigheden af det fælles læserum i læseklubberne, hvor rammerne giver plads til at dele læseglæde og oplevelser.

For litteraturen lever stærkt, når den deles – i læseklubben eller på YouTube. Ved at skabe rammer for deling i digitale rum, kan vi måske vise børn, der ellers ikke føler sig hjemme i det klassiske bibliotekstilbud, at litteraturen også taler til dem.

Litteraturens værdi i børns egne fællesskaber

Et vigtigt aspekt af LitGaming er, at projektet ikke blot handler om at gøre børn interesserede i litteratur – det handler også om at vise, at litteratur har noget at tilbyde deres fællesskaber. Når drengene i serien

diskuterer tematikker som venskab, ensomhed og sociale medier parallelt i spil og bøger, bliver det tydeligt, at litteraturen ikke står uden for deres verden. Den er med til at nuancere og berige den.

LitGaming er et eksempel på en ny form for litteraturformidling, hvor målet ikke blot er at få børn til at læse, men at få dem til at opleve litteraturen som noget, der hører til i deres fællesskaber. Ikke som en pligt, men som en mulighed. Ikke som en modsætning til gaming, men som et meningsfuldt supplement.

Spørgsmålet er, hvordan vi kan bruge børns eksisterende interesser som løftestang ind i litteraturen. Det handler ikke om at tale ned, men om at tage børns kulturelle praksisser alvorligt og lade litteraturen spille med.

I en tid, hvor både skærmtid og læselyst er på dagsordenen, viser LitGaming, at de to ikke behøver stå i modsætning til hinanden. Tværtimod kan de, når de kobles klogt, åbne nye døre. Og nogle gange er det netop gennem bagdøren – gennem fællesskabet, legen og nysgerrigheden – at vi finder vejen til læseglæden.

Om eReolen GO

Digital public service-plattform (web og app), målrettet børn i skolealderen med frit tilgængeligt videoindhold uden betalingsvæg eller login.

100 % af brugerne er børn, og platformen bruges aktivt både i skolen og i fritiden til frilæsning og inspiration.

I 2024 havde eReolen GO 6,4 mio. besøg på web, 850 institutioner og over 300.000 børn med adgang via UNI-login, og over 1.000.000 udlån af e- og lydbøger.

Find LitGaming og en masse andet fedt indhold her: ereolengo.dk/inspiration/gaming

@Reolen GO!

Bibliotekernes e-bøger og netlydbøger til børn

LitGaming er en kombineret gamer- og bogklub, hvor tre drenge sammen med youtuberen Lasse Vestergaard spiller forskellige computerspil og diskuterer en bog, der tematisk spejler spillets fortælling.

FOTO: LITGAMING

Vi skal fejre forskellighederne

Fortalt til Tea Bendix, illustratør

Bøgerne om Nour og Nora handler om fællesskab og er blevet til i et fællesskab. Faktisk var processen helt fra starten et fælles projekt, fordi vi lavede en kickstarter-kampagne og crowdfundede trykkudgifterne. Ideen til bøgerne opstod, fordi jeg fik lyst til, at vi kunne fejre forskellene, at der kunne være plads til karakterer med brun hud i det børnelitterære landskab og at man kunne tale om kulturforskelle i børnehøjde. Men den type bøger var der ikke mange af, måske et par svenske. Desuden oplevede jeg, at mange pædagoger var bange for at sige noget forkert og for at gøre nogen kede af det.

Bøger er spejle og vinduer

Når børn er tre år, begynder de at lægge mærke til hudfarver og nogle gange bruger de det til at bestemme, hvem der må være med i legene. Så i den alder er der faktisk mulighed for at arbejde med, at flere kan være med i fællesskabet, og med de positive fortællinger og nysgerrighed på hinanden.

Bøger er spejle og vinduer, som den amerikanske forsker Rudine Sims Bishop siger. Så jeg skrev bøgerne som en historie med to personer, der kan spejle sig i hinanden.

FRA IDÉ TIL VÆRK

Nour og Nora får en opgave

Jeg har selv boet et år i Libanon, og deraf opstod ideen med at skabe en hovedperson med bedsteforældre fra Libanon.

I min arbejdsproces inviterede jeg mange andre folk ind. Fordomme skubber os fra hinanden, så

det er vigtigt, at vi taler en masse, undgår stereotyperne og skriver historier, som viser et fælles samfund med plads til alle. Jeg følte, at bøgerne blev mere brugbare, når jeg fik konkrete eksempler fra hverdagen med. Så jeg interviewede fagfolk med levnet erfaring i kulturmøder, fx om madpakker. Det kan virke som en lille ting, men nuancerne er vigtige for de børn, der kan spejle sig i bøgerne. De arabisktalende børn bliver rigtig glade, når de fx ser, at Nours far synger på arabisk.

Når jeg er ude at formidle bøgerne, læser jeg højt og laver et kreativt projekt med børnene. Vi har fx arbejdet med, at børnene finder på deres egen højtid – ligesom Nour og Nora. På den måde har de fået skabt et fællesskab omkring deres højtid.

Menneskerettigheder er seje

Den nyeste bog handler om, at Nour og Nora får en opgave i skolen. De skal fortælle om en menneskerettighed, men de synes, det er rigtig kedeligt. Efterhånden går det dog op for dem, hvor vigtige de er - også for børn. Rettigheder sikrer jo også et fællesskab, hvor alle kan have

Fordomme skubber os fra hinanden, så det er vigtigt, at vi taler en masse, undgår stereotyperne og skriver historier, som viser et fælles samfund med plads til alle.

det godt. Det er vigtigt, at man kender menneskerettighederne, for ellers kan man ikke stå op for sine egne rettigheder og heller ikke overholde andres. Især i denne tid, hvor rettighederne rulles tilbage, er det vigtigt at værne om dem.

Undersøgelser viser desværre også, at børn ved mindre og mindre om rettigheder. Derfor ville jeg gerne lave en bog, som handlede om, hvor vigtige menneskerettighederne egentlig er. Jeg tror, de fleste børn tænker ligesom Nour og Nora, at det virker kedeligt, og det nok ikke har noget med dem at gøre, så det var en svær opgave at formidle menneskerettighederne i børnehøjde og gøre det spændende.

I historien har jeg ladet en forælder fortælle om menneskerettighederne hjemme i Nours køkken, og derudfra relaterer Nour og Nora menneskerettighederne til situationer, de har været i, hvor det nok har været menneskerettighederne, der har været på spil.

For nyligt var jeg ude i en 3.klasse og læse op fra bogen, og så skulle børnene fortælle om en menneskerettighed, de selv synes er vigtig. Mange syntes, at retten til privatliv var vigtigt. Hvilket siger noget om den generation, tror jeg. De er bange for at få delt

billeder og private beskeder. Jeg kan huske, at jeg læste en undersøgelse inden jeg gik i gang med bogen, som handlede om, at når unge får overtrådt deres rettigheder, som fx det her med at få delt et billede uden samtykke, så vender de det indad, og tror det er deres egen skyld. Derfor synes jeg, det er enormt vigtigt, at børn og unge bliver bevidste om deres rettigheder, så de ved, at det faktisk ikke er deres egen skyld, hvis de får krænket deres menneskerettigheder. Det er mit håb, at Nour og Nora kan hjælpe lidt med det.

FOTO: AVIAJAJA EZEKJASSEN

CAMILLA KAJ PAULSEN er uddannet kultursociolog, og har arbejdet med børn og kulturmøder. Da hun selv fik børn, begyndte hun at søge efter børnebøger om børn med anden kulturbaggrund. Nu har hun selv skrevet en serie på fem bøger om venneparret Nour og Nora med Pauline Drasbæk som illustratør på de første to. Og selvom børnebogsgenren er et nyt felt for hende, har hun endda selv illustreret de sidste tre.

Deltagerkultur med børn

Af Louise Ejgod Hansen, lektor i dramaturgi og forskningsleder af Center for Kulturevaluering ved Aarhus Universitet

Denne artikel er en stærkt forkortet version af kapitlet "Deltagerkultur med børn" fra bogen *Alliancer: Børn, voksne, litteratur og medier* redigeret af Nina Christensen og Ayoe Quist Henkel (Hans Reitzels Forlag, 2024).

Deltagelse har været et nøgleord i kulturen i de sidste 15 år, hvilket der er flere grunde til. Medieudviklingen har betydet, at grænserne mellem afsender og modtager eller mellem producent og bruger er blødt op. Samtidig er udviklingen af en deltagelseskultur svar på en demokratisk krise med polarisering og et dalende demokratisk engagement, bl.a. blandt unge. Det har bidraget til et særligt fokus på børn og unge, hvor deltagelse i kulturelle aktiviteter ses som en mulig vej til at skabe aktive, engagerede medborgere.

Men deltagelse kan som så mange buzzwords have mange former. Jeg vil her argumentere for værdien af en højere grad af præcision i brugen af begrebet. Det gælder ikke mindst i forhold til at skelne mellem *kulturel* og *politisk* deltagelse.

Kulturel deltagelse

Børn (og andre) kan deltage kulturelt som både publikum, aktive deltagere eller medskabere. Vi kommer ofte til at tænke, at det er bedre at være aktiv deltager end passiv tilskuer. Interessant nok er det som om, at det netop i forhold til børn fremstår

endnu vigtigere, at de er aktive deltagere, der kan bruge alle sanser i kunstoplevelsen. Det skyldes ikke mindst fremkomsten af en række digitale formater, hvor brugeren selv er aktiv og interagerer.

Når det gælder kulturel deltagelse, vil jeg dog mene, at det er vigtigt ikke ukritisk at tænke, at det er bedre at være deltager end tilskuer. Også tilskueren får en oplevelse og et udbytte, og selvom tilskueren ikke er fysisk aktiv, kan der sagtens være fuld knald på den følelsesmæssige og intellektuelle aktivitet.

I kulturlivet i dag er der opstået en række formater, hvor især børn får mulighed for at være aktive. Disse interaktive formater rykker ved den måde, vi traditionelt har forstået børnekultur på. Hvor det tidligere var meningsfuldt at skelne mellem kultur *for*, *med*, og *af* børn, er grænserne mellem især kultur *for* og *med* udvisket.

En af konsekvenserne heraf er, at forholdet mellem proces og produkt ændrer sig. Hvor traditionel kultur *for* børn sigter mod at give børn en oplevelse af et kulturelt produkt, er processen i fokus, når det gælder kultur *med* børn. I deltagelsesorienterede projekter bliver det sværere at afgøre, hvad der er vigtigst. Det

„

(...) deltagelse kan som så mange buzzwords have mange former. Jeg vil her argumentere for værdien af en højere grad af præcision i brugen af begrebet. Det gælder ikke mindst i forhold til at skelne mellem *kulturel* og *politisk* deltagelse.

VITLIVNISEB

stiller store krav – ikke mindst til de rammesættende voksne. De skal sikre, at de medvirkende børn har det godt og udfolder sig kreativt undervejs, samtidig med, at det ender med et præsentabelt slutprodukt.

Politisk deltagelse

Politisk deltagelse handler om (med-)bestemmelse, om hvorvidt børnene selv har magt over eller indflydelse på egne kulturaktiviteter. Både i skole- og institutionssammenhæng og i børnenes fritid er det relevant at sætte fokus på, om børnene selv kan beslutte, hvad de ønsker at være med i.

Læsebånd, skolebesøg på museer, familieture på teatret m.m. er alle eksempler på, at børn ikke har den store indflydelse på deres kulturaktiviteter. Mange børn er begejstrede for det afbræk i skoletiden, det giver at være sammen med klassen til koncert, eller for at være med bedsteforældrene på museum i efterårsferien. Men det er ikke ensbetydende med, at de selv ville have valgt.

Betyder det, at vi som voksne kun skal gøre det, børnene af sig selv vil? Det tror jeg ikke, men vi skal forvente og tage udgangspunkt i, at børnene også selv har præferencer. Det er med til at træne selvstændighed,

ansvar og fælles beslutningsprocesser at give børn en stemme, når det handler om, hvad de skal opleve.

Det har stor værdi, hvis børnene får lov til selv at mærke efter, hvad de synes er meningsfuldt, uanset om det er fordi de bliver nørdet-optaget af mumier og kan fordybe sig i det, eller om det vigtigste er, at der er mulighed for at lege, bevæge sig og larme.

Børns dobbelte deltagelse

Deltagelse i kultur er ikke nødvendigvis et vidundermiddel, der kan sikre både demokratiets fremtid og gøre børn til selvstændige skabere af kreativt indhold. Og at forvente, at kulturel deltagelse kan løse en lang række komplekse sociale, kulturelle og politiske problemer er nok en lige stor nok mundfuld for det enkelte kulturprojekt.

Det er svært at skabe et succesfuldt kulturprojekt, der både har en høj grad af samskabelse og medbestemmelse. Derfor er det vigtigt med en klarhed over, hvilke mål og midler, det enkelte projekt anvender. Som voksne kan vi helt sikkert blive bedre til at være nysgerrige på, hvad børnene gerne vil, og hvad de oplever som meningsfuldt og engagerende.

Udvalgt litteratur

Berg, Ine Therese (2019). "Teatervitenskap etter vendingen mot deltagelse – disiplinære skillelinjer for fall?" i *Peripeti*, 16(s8), s. 10-23.

Bernhardt, N. & Sattrup, L., (2014). *Museer og kulturinstitutioner som rum for kulturelt medborgerskab. I SHARING IS CARING : Koordinerede indsatser for deling og åbenhed i dansk museumskultur*. Sanderhoff, M. (red.). Kbh: Statens Museum for Kunst, s. 207-211 4 s.

Eriksson, Birgit (2019). "Kulturel deltagelse". I Eriksson, B. og Schiermer B. (red) *Ny kulturteori*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 197-228)

Eriksson, B., Sørensen, A. S., & Rung, M. H. (red.) (2019). *Kunst, kultur og deltagelse*. Aarhus Universitetsforlag.

Hansen, L. E., & Louring, T. P. (2017). *Børnenes kulturhovedstad: En analyse af udvalgte børnekulturprojekter under Aarhus 2017*. Aarhus Universitet

Hansen, L. E. (2019). *En målestok for deltagelse: Evaluering af forskellige deltagelsesformer under Aarhus 2017*. I B. Eriksson, M. H. Rung, & A. Scott Sørensen (red.), *Kunst, kultur og deltagelse* (s. 206-225). Aarhus Universitetsforlag.

Lehmann, N. O., & Reiche, C. C. (red.) (2007). *Børneteater i interaktion*. Kulturprinsen.

Oplæsning

– at give teksten sin stemme

Af Jens Raahauge,
medlem af Dansk Lærereforenings bestyrelse

ET to, ET to
et TO, et TO

Oplæsning er at sætte lyd på bogstaver, akkurat som var bogstaverne noder og stemmen et levende instrument. En sådan handling gør den individuelle læseproces til en fælles høreproces og bygger dermed bro imellem det bestandige skriftsprog og det flygtige talesprog. At

betræde denne bro er forbundet med nogle basale overvejelser om de valg, oplæseren må træffe – hvilke virkninger er ønskelige, og hvilke bivirkninger ligger gemt i de valg, oplæseren foretager?

Den voksnes oplæsning

For år tilbage lavede jeg et lille forsøg med oplæsning af H.C. Andersens *Fyrtøjet* i to 4.-klasser.

Min oplæsning var bestræbt den samme i de to klasser, bortset fra, at jeg lagde trykket forskelligt i soldatens gangart: 'ET to, ET to' over for 'et TO, et TO'. Derefter bad jeg eleverne om at lave en illustration til historiens indledning. Og jeg fik to meget forskellige bud. Der, hvor trykket lå på ET, så man en frisk og kæk uniformeret mand, mens man, hvor

trykket lå på TO, fik en såret og halt soldat.

Elevernes tegninger bekræftede mig i, at oplæsning ikke kan undgå at være fortolkning; kun et ændret tryk på et enkelt ord til at forandre oplevelsen af en historie. Alligevel bør man efter min mening bestræbe sig på at lade teksten være det væsentlige og begrænse fortolkningsiveren. Man kan ikke undgå at farve teksten, når man fx lægger stemme til replikker eller laver pauser for at understrege betydninger, men man bør være bevidst om, at man formidler teksten på tekstens egne præmisser, og at den så vidt muligt må oplives af tilhørerne.

Hvis man har forberedt sig godt og truffet de valg, som skal få teksten til at leve i tilhørerne, så har man i oplæsning en formidabel formidlingsmulighed. For det første får man skabt et fællesskab på baggrund af en tekst, der har karakter af at lukke læseren inde. Tænk blot på, at en bog fysisk ligner et par skyklapper, der er syet sammen i synsfeltet. Man får etableret et fælles udgangspunkt for en samtale.

For det andet kan man give tilhørerne adgang til en tekst, som er vanskeligere end deres læsetekniske formåen. I en tid med så mange fiktionsfristelser er det for mig at se en vigtig pointe at kunne vise, hvad det er litteratur kan, som andre medier ikke kan; fx give usminket adgang til personers inderste tanker gennem indre monolog, eller frisætte den enkeltes billeddannelse.

For det tredje kan oplæsning af udvalgte uddrag skabe en trang til selvlæsning.

Børns og unges oplæsning

Ved Bornholmsmesterskaberne i oplæsning for 6. klasser stod valget af vinder mellem to meget

”

Man kan ikke undgå at farve teksten, når man fx lægger stemme til replikker eller laver pauser for at understrege betydninger, men man bør være bevidst om, at man formidler teksten på tekstens egne præmisser, og at den så vidt muligt må oplives af tilhørerne.

lige præstationer. Men én facet blev afgørende: Den vindende supplerede sin oplæsning med diskrete, men tydelige mimiske træk og fine bevægelser af overkroppen, især skuldrene. Valget afspejlede, at oplæsning er en levende formidling, hvor man kan tilføje mere, end stemmen formår alene.

Scenen her viser, hvordan oplæsning i det fysiske rum er lydfilen overlegen; der er nærvær og krop til forskel. Men den afdækker også, at god oplæsning kræver en forberedelse og dermed en indlevelse i teksten. Dette kan fx ske i små grupper, foran et spejl eller med en optagelse, hvor man får mulighed for at studere sig selv.

Når børn og unge skal læse op, er der få grundlæggende forhold, de skal være opmærksomme på: 1) træk vejret dybt og faldt til ro, før end du starter, 2) stå godt og balanceret på begge ben, 3) tal langsomt og tydeligt, 4) træk vejret helt ned i

mellemgulvet (det er derfor, du skal stå op), 5) læs teksten så godt, at du med mellemrum kan have øjenkontakt med tilhørerne, og 6) skriv teksten ud på overskuelige talepapirer, hvor du kan markere særlige forhold, fx pauseringer.

Disse punkter antyder også, hvilke gevinster, børn og unge får ved at læse op.

For det første lærer man at trække vejret på en måde, der understøtter koncentration, ro og får styr på stemmen og kroppen.

For det andet opnår de en indsigt i de forskellige krav, der er til snak og til tale, og man bliver trænet i at stå foran et publikum, stort eller lille, og erobre rummet.

For det tredje får man taget ord i munden, som ligger uden for det ordforråd, man aktivt benytter i hverdagen. Man får altså udvidet sit passive ordforråd, og hvis ord ligger godt i munden, kan de måske avancere til at blive en del af det aktive ordforråd.

ILLUSTRATION: SØREN JESSEN

Hvor går du hen, når du mangler fagligt funderede anmeldelser af ny børne- og ungdomslitteratur?

Af Maria Louise Bjerrum, medlem af IBBY's bestyrelse, tidligere redaktør på Bogbotten

Forhåbentlig kender du allerede Bogbotten – IBBY Danmarks forrygende anmeldersite, der:

- Er relevant for dig, der elsker den moderne børne- og ungdomslitteratur, og som er interesseret i børne- og ungdomslitteraturen i en fagprofessionel kontekst.
- Anmelder et bredt og kurateret udvalg af titler, der har potentiale i en formidlingspraksis og i forhold til børns og unges lystlæsning.
- Indeholder anmeldelser med et stærkt fagligt afsæt.

Disse punkter er netop dét, der altid har været Bogbottens særkende! Der findes mange bloggere, forlag og biblioteker, der er gode til at skabe et overblik over nye udgivelser, men på Bogbotten, sættes titlerne i spil i en formidlings- og undervisningspraksis. Bogbottens anmeldere har alle en fagprofessionel baggrund, hvor de dagligt arbejder med børn og litteratur. Derfor bærer anmeldelserne også præg af deres faglige afsæt, og bøgerne vurderes ikke kun ud fra anmelderens smag men også ud fra en faglig og praksisnær sammenhæng.

Nye tiltag på Bogbotten

I løbet af det sidste år er Bogbotten rykket ind på IBBY Danmarks hjemmeside. Målet har været at fremhæve Bogbottens forbindelse til IBBY og at knytte indholdet på IBBYs og Bogbottens sider tættere sammen. Nu postes teasere for nye anmeldelser på IBBY Danmarks sociale medier og på bloggen, hvilket skaber en helhed, som vi synes står stærkt. Når anmeldte titler indgår i blogindlæg o.l. på IBBYs sider, henvises der til Bogbotten, hvilket understreger den fælles vision – nemlig, at Bogbotten og

Sakset fra Bogbotten

Sover den?

af Olivier Tallec (på dansk ved Christel Pedersen)
Billedbog, fra ca. 3 år
Vild Maskine, 2025
Anmeldt af Jeppe Due Barslund

[...]selvom døden kan være et tungt emne, behøver det ikke at være svært at tale med børn om. [...] Og her er *Sover den?* rigtig fin, for den rejser en masse interessante spørgsmål, ikke kun konkret omkring det at dø, men også i forhold til, hvordan de, der står tilbage, igennem kultur, traditioner og ritualer kan bearbejde sorg og mindes og ære de afdøde."

Dit liv i mine hænder

Af Sanne Munk Jensen og Glenn Ringtved
YA-roman, fra ca. 14 år
CarlsenPuls, 2025
Anmeldt af Betina Falsing

Dit liv i mine hænder er en historie om mange ting, men først og fremmest om negativ social arv, 'noget-for-noget-kultur' og kærlighed. Dette omdrejningspunkt er typisk for ungdomsbogen, men værket hæver sig her ved en skarp autenticitet og et gedigent, flot litterært håndværk."

Et mystisk lys i Bluebell

Af Mette Vedsø
Seriebog, fra ca. 8 år
Gyldendal, 2025
Anmeldt af Bodil Christensen

Mette Vedsø har skrevet første bog i børne-krimi-serien om Bluebell. Det er en "skotsk" krimi, hvor al handling foregår i det skotske miljø med øde og forladte huse, gamle genfærd, mystiske lys og sære mennesker. Samtidig er det ikke en krimi, der er skræmmende. Tematikken er netop venskab, mangfoldighed og nysgerrighed – alt sammen pakket ind i en krimiform, der absolut appellerer til målgruppen."

Skriv til os på bogbotten@ibby.dk

Af Sophie Fuglesang,
børnekulturkonsulent
og næstforperson i
IBBY Danmark

Oplevelsen står stadig lysende klar i min hukommelse. På Kulturværftet i Helsingør var der bygget en kulisse af Lille Virgils verden. Et stort og rustikt skrummel af en kulisse med løse brædder, søm og værktøj spredt rundt på gulvet. Ved første øjekast lignede det noget ufærdigt rod, indtil jeg fik øje på de små hoveder, der bankede og savede indimellem sprækkerne. En hel flok hårdtarbejdende børn, der grinede og snakkede og var fuldstændig opslugte af hinanden og Ole Lund Kirkegaards univers.

Som nyuddannet med speciale i kulturformidling til børn, var jeg ikke i tvivl – litteraturen skulle være min vej! Og med det udgangspunkt, har mit arbejdsliv med børn, litteratur og læsning taget form med fællesskabet som grundpræmis og en kongstanke om, at fortællinger vokser i fællesskab med andre.

Den udvidelse af mening, der opstår, når litterære fortællinger opleves sammen med andre, er enestående. Og måske helt unik for litteraturen, der uden manifestationer i den fysiske verden – foruden selve bogen naturligvis – står fuldstændig åben og til disposition for vores egen fantasi. Det er når sanserne bringes i spil, at litteraturens fulde potentiale folder sig ud. Det sker, når vi får læst højt og får beskrevet duften af fugtigt græs. Til litteraturfestivaler, hvor vi oplever et sus i maven af mødet med en forfatter. Eller hvis vi gør noget med litteraturen, såsom at visualisere et digt med broderi eller bygge en by i brædder.

I den virkelighed, vi lever i, er litterære fællesskaber måske vigtigere end nogensinde? Som modvægt til algoritmens allestedsværende spejlbillede af os selv, egne holdninger og interesser, har vi brug for at møde historier, der ikke minder om vores egen. I den sammenhæng er bibliotekets betydning i børn og unges liv stor. Ikke bare som et kulturelt gode, men som en nødvendighed – akkurat som Trivselskommissionen har understreget i deres anbefalinger, hvor kommunale bibliotekstilbud nævnes konkret.

Med oplevelsen på Kulturværftet som udgangspunktet i mit arbejdsliv, vil jeg fortsætte med at skabe fællesskaber, hvor børn og bøger foldes ud. Og tage vare på det, der måske kommer til at blive noget af det mest dyrebare, vi har: møder mellem mennesker med frit løb for fortællinger, fantasi, følelser og forståelse for hinanden og verden. Det er mit hjerteblod.